

Projekt „Nowy Duch Wolontariatu - Wolontariat Niestandardowy”
realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy
finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy
EOG.

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

Metodologia wolontariatu niestandardowego

**czyli jak wdrożyć, zorganizować i realizować wolontariat
osób niepełnosprawnych intelektualnie**

Lubliniec 2022

Projekt „Nowy Duch Wolontariatu - Wolontariat Niestandardowy”
realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz
Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię
w ramach Funduszy EOG.

Przygotowana w ramach projektu „Nowy Duch Wolontariatu - Wolontariat Niestandardowy”
realizowanego z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego
przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG

Wykonawca:

Stowarzyszenie Przyjaciół Zameczka

Ul. 74 GPP2, 42- 700 Lubliniec

przyjaciele.zameczka@op.pl

Zespół specjalistów:

Dagmara Imiołczyk

Ewa Muszczak

Łukasz Wróbel

Kuba Cichór (koordynator prac zespołu)

Spis treści:

I. Wstęp.....	4
II. Proces opracowania metodologii.....	6
III. Metodologia wolontariatu niestandardowego – przygotowanie do działań.....	9
1. Dostosowanie instytucji do przyjęcia wolontariuszy oraz ich towarzyszy.....	9
2. Przygotowanie młodych towarzyszy do aktywności i współpracy z ONI.....	14
3. Przygotowanie oraz wzmocnienie ONI do działań w ramach wolontariatu	18
4. Zawiązanie i wsparcie w działaniach zespołów wolontariuszy.....	21
IV. Metodologia wolontariatu niestandardowego – realizacja działań.....	26
1. Procedura realizacji wolontariatu niestandardowego.....	26
2. Możliwości modyfikacji realizacji wolontariatu niestandardowego.....	33
V. Materiały i narzędzia dodatkowe.....	36

I. Wstęp.

Niniejsza „Metodologia wolontariatu niestandardowego” została przygotowana w ramach projektu „Nowy Duch Wolontariatu - Wolontariat Niestandardowy”, który jest realizowany przez Stowarzyszenie Przyjaciół Zameczka z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Pomysł na realizację przedmiotowego projektu, a w perspektywie długofalowej aktywizacji osób niepełnosprawnych intelektualnie (dalej: ONI) w ramach wolontariatu wziął się z wieloletnich doświadczeń Stowarzyszenia Przyjaciół Zameczka w pracy rozwojowej z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie z terenu powiatu lublinieckiego. Chcemy, aby poprzez aktywność wolontariacką, ONI przede wszystkim rozszerzyły i miały możliwość trwałego rozwijania własnej aktywności społecznej, wykraczającej poza stałe, zamknięte środowisko, często ograniczone do najbliższego środowiska i stałych rytuałów oraz utartych, „wygodnych” dla opiekunów działań. O ile zamknięcie aktywności społecznej w stałych rytuałach może być przydatne w części przypadków ONI ze spektrum autyzmu, to dla pozostałych ONI może ograniczać rozwój lub przynajmniej procesy poznawcze. W toku współpracy z ONI Stowarzyszenie Przyjaciół Zameczka zidentyfikowało zasoby ONI, które bardzo często pozostają społecznie niezauważone i niewykorzystane. Powoduje to postrzeganie ONI jako odbiorców działań wolontariackich, a nie aktywnych ich realizatorów.

Tymczasem z dotychczasowych działań stowarzyszenia wynika, że ONI – przy właściwym procesie przygotowawczym – są w stanie m. in. zdobywać nowe umiejętności zarówno podczas szkoleń interpersonalnych, jak i kursów zawodowych, realizować staże zawodowe, wykonując obowiązki pracownicze oraz wchodząc w efektywne dla nauki nowych umiejętności relacje z trenerami pracy, adaptować się do nowych sytuacji – nie tylko tych zawodowych, ale także wymagających oswojenia lęku przed nowym i nieznanym, jak np. wspinaczka skalna, nurkowanie, łucznictwo czy leśne gry terenowe. Ponadto widzimy, jak – przy odpowiednim wsparciu – ONI realizują się poprzez spektakle teatralne, występy wokalne, niejednokrotnie wnosząc w merytorykę przygotowań i samych występów swój własny wkład, interpretując rzeczywistość oraz przekazywane treści.

Stąd właśnie pomysł i zaangażowanie Stowarzyszenia Przyjaciół Zameczka, aby stworzyć ONI trwałe warunki do aktywności społecznej w formie wolontariatu, który ubogacą swoim własnym, intencjonalnym i świadomym działaniem.

Ze względu na wyżej opisywany szeroki wachlarz zasobów ONI, wartością dodaną ich aktywności wolontariackiej będzie z pewnością – i do tego dążymy – integracja społeczna ze społecznością lokalną w szerszym zakresie niż wspólny udział w festynach i kampaniach społecznych. Chodzi tutaj przede wszystkim o podjęcie przez społeczność i ONI bezpośredniej, wspólnej aktywności, która pozwoli społeczności na poznanie specyfiki funkcjonowania ONI oraz zmniejszenie dystansu społecznego, który wynika z uprzedzeń umniejszających wartość społeczną ONI. A takie istnieją niemal na każdym kroku i wynikają z braku wiedzy o ONI i doświadczeń z funkcjonowania z nimi.

Wolontariat niestandardowy zakłada realizację działań przy udziale towarzyszy, będących osobami młodymi. Taka koncepcja wzięła się z dotychczasowych działań stowarzyszenia w ramach rozwijania aktywności osób niepełnosprawnych intelektualnie. Zidentyfikowaliśmy w jej wyniku zależność, zgodnie z którą u osób niepełnosprawnych intelektualnie zmniejszają się bariery w zakresie adaptacyjności w sytuacjach kontaktu z osobami młodymi – te bowiem z zasady są bardziej otwarte na różnorodność zachowań i nowe doświadczenia, co bezpośrednio wpływa na tempo i zakres nabywania przez osoby niepełnosprawne intelektualnie umiejętności adaptacyjnych.

Dlaczego wolontariat ONI jest niestandardowy? Ze względu na specyfikę przygotowania instytucji przyjmującej wolontariuszy, konieczności przygotowania ONI oraz sposobu realizacji działań w ramach wolontariatu, tj. opartego na towarzyszeniu osób młodych – towarzyszy oraz na działaniach adaptacyjnych niepełnosprawnych intelektualnie wolontariuszy. Dodatkowo różnica pomiędzy zwykłym wolontariatem, a wolontariatem ONI jest związana z celem tego wolontariatu – nie chodzi tutaj tyle o działania prozawodowe czy samorealizacyjne, co o działania integracyjne, adaptacyjne, inkluzyjne i zmniejszające społeczny dystans psychologiczny. Głównym celem jest zatem nie efekt w postaci wykonanych działań, a integracja i włączenie społeczne – wykonane działania mają charakter drugorzędny.

Kończąc słowo wstępne, należy zauważyć, że organizacja i realizacja wolontariatu niestandardowego wymaga przygotowania instytucji, ONI oraz ich

towarzyszy, co często wiąże się z wprowadzeniem innowacji w dotychczasowym sposobie działania, jednak sam proces realizacji daje mnóstwo satysfakcji zarówno dla ONI i ich towarzyszy, jak i samej organizacji.

II. Proces opracowania metodologii.

Niniejsza metodologia powstała w wyniku szeregu działań, które objęły obszary warunkujące aktywność osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz w które zaangażowani byli zarówno specjaliści z zakresu aktywizacji społecznej ONI, jak i przedstawiciele instytucji mogących potencjalnie przyjąć zespoły wolontariackie. Proces opracowania metodologii wolontariatu niestandardowego zrealizowany został w kilku etapach, którym odpowiadały następujące rodzaje działań:

1. **Warsztaty wypracowujące** – objęły wypracowanie wraz z przedstawicielami uczestników projektu (osoby niepełnosprawne intelektualnie i młodzież) podstawowych założeń metodologii wolontariatu niestandardowego opartego na towarzyszeniu osobom niepełnosprawnym intelektualnie przez zaangażowaną w projekt młodzież. Podczas spotkań poruszane były kwestie problemowe we wspólnej realizacji aktywności wolontariackiej (wraz z konstruowaniem przez uczestników projektu we współpracy specjalistów z zakresu aktywizacji społecznej rozwiązań dostosowanych do specyfiki wolontariuszy), jak również konkretne potrzeby i konstruktywne sposoby ich zaspokojenia. Warsztaty wypracowujące zostały zrealizowane w celu jak najdokładniejszego rozpoznania wszystkich potrzeb i barier osób niepełnosprawnych intelektualnie i wspierających ich towarzyszy wolontariatu – tak, aby skonstruować niezbędny zakres działań dotyczących przygotowania oraz samej realizacji wolontariatu, a także sporządzić informacje dla potencjalnych instytucji przyjmujących wolontariuszy co do zapotrzebowania na konkretne działania i tym samym stworzyć punkt wyjścia do pracy nad metodologią dla tych instytucji.
2. **Kampania informacyjna** – została skierowana do instytucji i organizacji pozarządowych, które planowane były do objęcia kolejnym etapem procesu opracowania metodologii, tj. diagnozą potrzeb i możliwości lokalnych instytucji. Była przeprowadzona w formie rozmów telefonicznych i podczas spotkań z przedstawicielami instytucji. W trakcie kampanii docierano do przedstawicieli

instytucji pomocowych i organizacji pozarządowych w celu przedstawienia założeń wolontariatu niestandardowego, nakreślenia roli o podkreślenia ważności udziału instytucji i organizacji w opracowaniu metodologii i realizacji działań wolontariuszy niestandardowych.

- 3. Diagnoza możliwości i potrzeb lokalnych instytucji** – diagnoza obejmowała pogłębione wywiady, które zostały przeprowadzone z przedstawicielami instytucji i organizacji pozarządowych w zakresie możliwości wdrożenia metodologii wolontariatu niestandardowego w tych instytucjach i organizacjach. Diagnoza prowadzona była pod kątem zasobów osobowych, technicznych, barier (w tym barier emocjonalnych, obaw, stereotypowych i ograniczających założeń dotyczących ONI). Diagnoza została zrealizowana w celu modyfikacji i uzupełnienia założeń opracowanych podczas warsztatów wypracowujących – tak, aby możliwe było skuteczne przygotowanie instytucji / organizacji do uczestnictwa w procesie przygotowania i realizacji wolontariatu niestandardowego.
- 4. Sporządzenie metodologii wolontariatu niestandardowego** – niniejsza metodologia została sporządzona przy udziale specjalistów z zakresu aktywizacji społecznej ONI oraz osób realizujących diagnozę możliwości i potrzeb lokalnych instytucji. W wyniku ujęcia w procesie opracowania metodologii zarówno obszarów psychologicznych i społecznych, jak również wymiaru instytucjonalnego, podstawowe założenia wolontariatu niestandardowego ONI, jakie zostały poczynione w pierwszym etapie, zostały zmodyfikowane, dzięki czemu zwiększyła się wykonalność założeń metodologii.

W ramach testowania adekwatności założeń metodologii wolontariatu niestandardowego, w ramach projektu „Nowy Duch Wolontariatu - Wolontariat Niestandardowy” zostanie przeprowadzona faza testowa i faza wdrożeniowa wolontariatu.

Faza testowa wolontariatu będzie ukierunkowana na zweryfikowanie poprawności i adekwatności założeń wypracowanej metodologii wolontariatu niestandardowego do rzeczywistych wymagań i możliwości uczestników – ONI i ich towarzyszy (osób młodych) oraz częściowo również pod kątem możliwości i wymagań lokalnych instytucji przyjmujących wolontariuszy niestandardowych. W tej fazie uczestnicy będą realizować działania w bezpiecznych warunkach pod stałym nadzorem

mentora, czyli będą wspierani pod kątem technicznym, merytorycznym oraz budowania relacji z osobami ze społeczności lokalnej oraz instytucjami.

Faza wdrożeniowa wolontariatu będzie mieć na celu sprawdzenie wszystkich założeń metodologii i rzeczywistego potencjału w zakresie budowania współpracy wolontariusz - instytucja. W tej fazie głównym aspektem weryfikacji będzie sprawdzenie korespondowania założeń metodologii z rzeczywistymi praktycznymi aspektami realizacji wolontariatu niestandardowego w instytucjach przyjmujących wolontariuszy ONI i ich towarzyszy (osoby młode). Na tym etapie zostaną wprowadzone ewentualne korekty założeń metodologii wolontariatu w oparciu o wniosek z fazy testowej. Ta faza obejmie działania wolontariuszy poza bezpośrednim nadzorem stowarzyszenia – realizację wolontariatu niestandardowego bezpośrednio w instytucjach przyjmujących zespoły wolontariuszy – ONI z towarzyszem.

Po realizacji fazy testowej i fazy wdrożeniowej wolontariatu pojedyncze elementy metodologii mogą ulec modyfikacji, co zostanie pod koniec projektu ujęte w zaktualizowanej wersji metodologii.

W ramach przeprowadzonej diagnozy możliwości i potrzeb lokalnych instytucji zidentyfikowano zainteresowanie potencjalnym przyjęciem wolontariuszy w ramach wolontariatu niestandardowego przede wszystkim wśród organizacji pozarządowych – ze względu na realizowane przez te organizacje misje i cele. Mniejszy stopień zainteresowania wśród samorządowych instytucji pomocowych wynika przede wszystkim z większego stopnia skomplikowania struktury pracy w tych instytucjach, a co za tym idzie – większymi trudnościami w organizacji wolontariatu niestandardowego w ramach własnych struktur. Instytucje te są ponadto w niewielkim stopniu przygotowane do przyjęcia wolontariuszy niestandardowych, z czego w dużej mierze wyniknęła konieczność utworzenia niniejszego przewodnika.

III. Metodologia wolontariatu niestandardowego – przygotowanie do działań.

1. Dostosowanie instytucji do przyjęcia wolontariuszy oraz ich towarzyszy

Realizacja wolontariatu niestandardowego wymaga specyficznego przygotowania instytucji przyjmującej wolontariuszy – ONI oraz ich wolontariuszy towarzyszy – osób młodych. Jest to wynikiem specyfiki funkcjonowania osób niepełnosprawnych intelektualnie (w tym w szczególności w zakresie możliwości wykonywania czynności), deficytów poznawczych oraz emocjonalnych, a także trudności adaptacyjnych. Specyfika wprowadzenia w instytucji działań z zakresu wolontariatu niestandardowego wymaga odpowiedniego przygotowania zarówno samej instytucji, jak i jej pracowników (członków organizacji).

Przygotowanie instytucji odbywa się w uzupełniających się wzajemnie obszarach, kompleksowo oddziałujących na aktywizację ONI podczas wykonywania działań wolontariackich:

- przygotowanie architektoniczne i organizacyjne, w tym przygotowanie stanowiska dla wolontariusza niepełnosprawnego intelektualnie,
- przygotowanie psychospołeczne w zakresie wprowadzenia ONI w podejmowane przez nie działania wolontariackie oraz w zakresie realizacji tych działań i nadzoru nad nimi,
- przygotowanie pracowników instytucji (członków organizacji) do współpracy z wolontariuszami.

W dalszej części rozdziału przedstawiono szereg działań, jakie należy zrealizować w ramach ww. obszarów. Im większą liczbę działań i narzędzi instytucja zastosuje, tym większe będą efekty realizowanej współpracy, a w konsekwencji zmniejszy się liczba trudności pojawiających się w trakcie wolontariatu niestandardowego. Minimalny zakres działań został przedstawiony w rozdziale IV punkt 1 niniejszej metodologii.

1.1. Przygotowanie architektoniczne i organizacyjne instytucji do przyjęcia wolontariuszy niestandardowych

Przygotowanie instytucji w zakresie dostępności architektonicznej oraz utworzenia niezbędnych warunków organizacyjnych, które warunkować będą efektywną aktywizację ONI polega na realizacji następujących działań:

- 1) Zapewnienie dostępności dla osób słabo poruszających się, w tym w zakresie dostępności stanowiska pracy.
- 2) Zapewnienie dostosowania miejsca pracy wolontariusza z towarzyszem lub aspektów techniczno-organizacyjnych wykonywanych działań pod kątem dostosowania ich do możliwości i ograniczeń poznawczych oraz fizycznych osoby niepełnosprawnej, w tym ustawienie w komputerach odpowiednich kontrastów, wielkości liter, itp.
- 3) Dostosowanie wolontariatu do struktury pracy samej organizacji – wolontariat powinien odbywać się w trakcie czasu aktywności samej organizacji – w trakcie godzin pracy – chodzi o zapewnienie stałego wsparcia ze strony personelu (członków organizacji) w sytuacjach kryzysowych lub problemowych.
- 4) Przydzielenie wolontariuszom stałego zakresu działań – jest to istotne z punktu widzenia długości procesu adaptacyjnego ONI do nowych warunków i działań, w związku z tym każda modyfikacja działań wymaga ponownego uruchomienia – dłuższego niż u przeciętnej osoby – procesu wdrożenia się w zmieniony zakres obowiązków.
- 5) Zapewnienie stałego opiekuna, który nie będzie zmieniał się w trakcie realizacji całego okresu realizacji wolontariatu – przedmiotowa zmiana może wymagać bowiem ponownej, czasochłonnej adaptacji osób niepełnosprawnych intelektualnie.
- 6) Wypracowanie programu wolontariatu we współpracy z opiekunem prawnym lub osobą realizującą codzienną opiekę nad wolontariuszem – tj. osobami, które znają możliwości i potencjał wolontariusza.
- 7) Ustalenie wymiaru zaangażowania wolontariusza w okresie tygodniowym oraz miesięcznym z uwzględnieniem jego specyfiki funkcjonowania, możliwości i zasobów oraz innych czynników ogólnozyciowych (np.: terapii zajęciowej, w której ONI biorą udział) – na podstawie wywiadu z opiekunem.

- 8) Ustalenie godzin wykonywania działań wolontariackich w godzinach dziennych – ONI nie powinny wykonywać prac w godzinach wieczorno-nocnych ze względu na obniżony poziom procesów poznawczych oraz specyfikę niektórych zaburzeń (np. epileptycy nie powinni wykonywać prac przy sztucznym świetle).
- 9) Zapewnienie dostępu do pomieszczenia socjalnego.
- 10) Podpisanie umowy o wolontariat – w przypadku ubezwłasnowolnionych wolontariuszy umowa wolontariacka musi być podpisana przez opiekuna prawnego – wzór porozumienia wolontariackiego w Załączniku nr 1.
- 11) Uzgodnienie kwestii zwrotu przez organizację przyjmującą kosztu dojazdu wolontariusza lub jego towarzysza – kwestia fakultatywna.
- 12) Ubezpieczenie wolontariusza ONI i jego towarzysza w przypadku przyjmowania wolontariusza na okres do 30 dni (wówczas ubezpieczenie zapewnia instytucja przyjmująca).

1.2. Przygotowanie psychospołeczne w zakresie wprowadzenia ONI w podejmowane przez nie działania wolontariackie oraz w zakresie realizacji tych działań i nadzoru nad nimi

Przedmiotowe przygotowanie instytucji obejmuje realizację następujących działań:

- 1) Uprawnienie procesu adaptacji ONI do nowych sytuacji i obowiązków w ramach wolontariatu poprzez:
  - ☞ zapewnienie optymalnego czasu na zapoznanie się ONI ze stałym opiekunem – jednym z ważnych aspektów wspomagających proces adaptacji ONI jest kontakt z osobami, które są dla niej/niego znajome, stąd też idea realizacji wolontariatu wspólnie z towarzyszem. W związku z tym ważnym elementem rozpoczęcia współpracy z ONI w ramach wolontariatu jest proces zapoznania się wolontariusza ze stałym opiekunem. Optymalna wersja zapoznania się uwzględnia nawiązanie kontaktu opiekuna z ONI w środowisku domowym lub instytucji w której przebywa ONI – w znacznym stopniu zmniejszy to stres związany z nową sytuacją i pozytywnie wpłynie na pozostałe działania aktywizujące ONI w ramach wolontariatu niestandardowego

- ☞ organizację spotkania wprowadzającego wolontariusza do zespołu, umożliwiającego poznanie się wolontariuszy z personelem i zmniejszającego trudności adaptacyjne
  - ☞ zapewnienie przyjaznej atmosfery ułatwiającej włączenie ONI do zespołu osób zaangażowanych w pracy instytucji (np. identyfikatory z imionami i rysunkami, piosenki wprowadzające, tzw. melodyczne witacze)
  - ☞ jasne wprowadzenie w zakres obowiązków – wykraczające poza standardowe i rutynowe przedstawienie zakresu obowiązków, obejmujące potwierdzenie przez wolontariusza zrozumienia tego, co ma realizować – z założeniem, iż proces wdrażania się w obowiązki będzie znacznie dłuższy niż w przypadku pełnosprawnego wolontariusza.
- 2) Uwzględnienie w programie działań wolontariusza jego możliwości i ograniczeń psychofizycznych, celowości działań wolontariusza, potencjalnej możliwości niezrealizowania programu ze względu na deficyty osób niepełnosprawnych intelektualnie. Opracowany plan powinien uwzględniać specyfikę procesu uczenia się osób niepełnosprawnych intelektualnie, czyli uczenie się poprzez praktykę ze znacznym ograniczeniem treści przekazywanych w formie instruktażu ustnego. Specyfika ONI wymaga, by zamodelować wykonanie zadania oraz w dalszej kolejności wykonać daną czynność razem z wolontariuszem. Dodatkowym czynnikiem specyfiki uczenia się ONI jest powolne stopniowanie poziomu trudności zadań do wykonania przez wolontariusza niepełnosprawnego intelektualnie. Instytucja powinna założyć, iż w trakcie realizacji działań wolontariusza najprawdopodobniej sam program będzie potrzebować modyfikacji, w szczególności pod kątem trudności zadań założonych na początku. Niektórzy wolontariusze będą potrzebować bowiem zmiany zadań na łatwiejsze lub część z nich będzie wymagać zwiększenia poziomu trudności zadań – konieczne, aby utrzymać zaangażowanie wolontariusza. Przy planowaniu programu wolontariatu ONI należy uwzględnić też rolę młodego towarzysza.
- 3) Zastosowanie zindywidualizowanego podejścia do wolontariusza, tj. każdemu należy powierzać działania dostosowane do jego możliwości – nie stawiać zadań niemożliwych do zrealizowania, jak również zadań demotywujących ze względu na zbyt niski poziom trudności.

- 4) Monitorowanie poziomu wykonania zadań i zaangażowania wolontariusza oraz poziomu zrozumienia i automatyzacji wykonywanych czynności – zapobieganie wycofaniu się wolontariusza z aktywności dzięki konstruowaniu w świadomości ONI poczucia sprawstwa i umiejętności realizacji działań.

1.3. Przygotowanie pracowników do współpracy z wolontariuszami

W toku przygotowania niniejszej metodologii zidentyfikowano następujące możliwości przygotowania pracowników instytucji (członków organizacji) do współpracy z wolontariuszami:

- 1) Spotkanie informacyjne w formie szkoleniowej dla całej kadry – ukierunkowane na zwiększenie wiedzy z zakresu funkcjonowania osób niepełnosprawnych intelektualnie, przedstawiające zakres możliwych deficytów intelektualnych tych osób, przez co zmniejszenie oczekiwań, dystansu i lęku / strachu w odniesieniu do osób niepełnosprawnych intelektualnie; podczas spotkania wskazane jest przekazanie uczestnikom wiedzy odnośnie sposobów komunikacji z osobami niepełnosprawnymi z różnego typu schorzeniami.
- 2) Przygotowanie kadry bezpośrednio zaangażowanej we współpracę z wolontariuszami – w zależności od możliwości, jakie posiadają strony zaangażowane w wolontariat niestandardowy i jego przygotowanie można wyróżnić kilka sposobów organizacji przygotowania kadry bezpośrednio zaangażowanej:
  - ☞ możliwości skorzystania z profesjonalnego szkolenia (inicjatywa ze strony organizacji przyjmującej)
  - ☞ możliwość skorzystania z przeszkolenia ze strony specjalisty z instytucji kierującej wolontariuszy
  - ☞ w przypadku kierowania na wolontariat przez indywidualne osoby – przeprowadzenie rozmowy z bezpośrednim opiekunem danego wolontariusza.
- 3) Przygotowanie do bezpośredniej pracy z konkretnym wolontariuszem – przekazanie pełnej informacji personelowi organizacji przyjmującej wolontariuszy o specyfice funkcjonowania konkretnych wolontariuszy – może przyjąć formę:
  - ☞ przekazania szczegółowej informacji ze strony instytucji kierującej (opiekunowie, dyrekcja, personel) lub

- ☞ informacji w formie diagnozy wolontariusza (dotyczy przeprowadzonego działania za strony instytucji kierującej) lub
- ☞ szczegółowej rozmowy z opiekunem (kwestionariusz wywiadu w załączeniu – Załącznik nr 2).

2. Przygotowanie młodych towarzyszy do aktywności i współpracy z ONI

Realizacja wolontariatu niestandardowego opiera się na współpracy młodych towarzyszy i osób niepełnosprawnych intelektualnie. Duży nacisk należy położyć na skuteczność działań młodzieży, bowiem to od nich w dużej mierze zależeć będzie, w jakim stopniu w nowych środowiskach zaadaptują się osoby niepełnosprawne intelektualnie. Dla skutecznego wsparcia ONI niezbędne jest przygotowanie młodzieży przede wszystkim pod kątem rozumienia specyfiki niepełnosprawności intelektualnej i deficytów poznawczych, behawioralnych i emocjonalnych ONI. Przygotowanie młodzieży do współpracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie każdorazowo powinno uwzględniać specyfikę ograniczeń i potrzeb konkretnych ONI, które wezmą udział w wolontariacie towarzyszącym. Cechy określonych niepełnosprawności intelektualnych – o ile mieszczą się w pewnym uniwersum ograniczeń i zachowań – występują u różnych ONI ze zróżnicowanym natężeniem, w zróżnicowanym konfiguracjach z innymi sprzężonymi deficytami poznawczo-behawioralnymi, co wymaga każdorazowo indywidualnego podejścia i przygotowania młodych towarzyszy do wolontariatu. Przygotowanie powinno obejmować również wstępną diagnozę predyspozycji i kompetencji do współpracy z ONI oraz wstępne zapoznanie młodych wolontariuszy ze specyfiką funkcjonowania i współpracy z ONI – tak, by mogli już na samym początku zdecydować o tym czy chcą się angażować w tego typu wolontariat.

Poniżej przedstawiono możliwy zakres działań i narzędzi, jakie – w celu zmaksymalizowania efektywności wolontariatu niestandardowego – można zastosować w celu przygotowania młodzieży do aktywności i współpracy z ONI:

- 1) Wstępna selekcja kandydatów pod względem posiadania predyspozycji niezbędnych do pracy z osobami niepełnosprawnymi (np. brak odruchów dystansujących wobec osób niepełnosprawnych, komunikatywność, otwartość na zachowania odbiegające od normy, cierpliwość, umiejętność dawania wsparcia, zaradność w sytuacjach kryzysowych, doświadczenie w kontaktach z osobami

niepełnosprawnymi intelektualnie, potrzebującymi wsparcia, długoterminowej opieki i organizacji czasu wolnego, np. dla dzieci) – selekcja dokonywana jest przez instytucję kierującą, a jeśli w procesie przygotowania wolontariatu niestandardowego nie występuje instytucja kierująca (w sytuacjach, gdy wolontariuszem towarzyszącym jest osoba samodzielnie zgłaszająca się do realizacji wolontariatu niestandardowego), to selekcja dokonywana jest przez opiekuna osoby niepełnosprawnej intelektualnie we współpracy z instytucją przyjmującą.

2) Przygotowanie informacyjne młodych towarzyszy, mające na celu zapoznanie młodzieży ze specyfiką współpracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie – przygotowanie będzie zróżnicowane w zależności od tego, czy rekrutacja towarzyszy wolontariatu będzie przebiegać spośród osób z doświadczeniem bądź bez doświadczenia we współpracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie. Przygotowanie informacyjne powinno zawierać przedstawienie ograniczeń wynikających z niepełnosprawności intelektualnej w tym:

- niski poziom refleksyjności – obniżony poziom umiejętności analizy wydarzeń i wyciągania wniosków
- niski poziom inicjatywności – często ograniczający się do wypełniania poleceń przekazywanych przez osoby sprawujące opiekę
- niski poziom adaptacyjności do nowych warunków funkcjonowania - nieumiejętność zrozumienia wymagań oraz oczekiwań społecznych w nowej sytuacji, a przez to nieumiejętność dostosowania własnych zachowań do nowych sytuacji
- niski poziom lub brak empatii – osoby niepełnosprawne intelektualnie mają niski poziom odczuwania i rozumienia emocji innych ludzi
- zróżnicowany poziom agresji u różnych osób z niepełnosprawnością intelektualną – zawyżony poziom agresji u 90% osób niepełnosprawnych intelektualnie stanowi deficyt neurologiczny, jednakże większość osób będących pod właściwą opieką psychiatryczną poziom ten ma normowany farmakologicznie.

Przygotowanie informacyjne dla osób bez doświadczenia we współpracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie obowiązkowo musi obejmować

ponadto indywidualną analizę potencjalnych problemów we współpracy z osobami niepełnosprawnymi.

Przygotowanie informacyjne można przeprowadzić za pomocą:

- ☞ Ulotki informacyjnej dla towarzyszy z ogólnym zarysem współpracy z ONI oraz niezbędnymi umiejętnościami i kompetencjami w tym zakresie – selekcja początkowa młodzieży, pozwalająca wstępnie zidentyfikować osoby, które będą miały trudności we współdziałaniu z niepełnosprawnymi intelektualnie.
  - ☞ Szkolenia lub w spotkania informacyjnego (bezwzględne minimum) pod kątem plusów i minusów (zagrożeń) współpracy z ONI oraz kompetencji niezbędnych do towarzyszenia im w ramach wolontariatu.
  - ☞ Przygotowania z zakresu pierwszej pomocy i działań w sytuacjach kryzysowych (np.: wybuchów złości, stereotypii w zachowaniu, itp.) – niezbędne w przypadku współpracy z ONI.
  - ☞ Przygotowanie jak wyżej w zakresie aspektów merytorycznych realizacji samego wolontariatu oraz kwestii prawnych (w tym m. in. zgody opiekuna prawnego osób niepełnoletnich).
- 3) Wzmocnienie u młodzieży umiejętności niezbędnych do współdziałania z ONI, w tym przede wszystkim kompetencji komunikacyjnych z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w sposób umożliwiający skuteczną komunikację wobec deficytów osób niepełnosprawnych intelektualnie. Przygotowanie młodzieży w tym zakresie powinno odbywać się we współpracy i w obecności ONI, którzy wezmą udział w wolontariacie niestandardowym, aby przedstawić młodzieży praktyczne zastosowanie przekazywanych im umiejętności komunikacyjnych. Ponadto, realizacja wspólnych działań podczas ćwiczeń pozwoli ONI poznać w praktycznym działaniu poszczególnych młodych uczestników wolontariatu towarzyszącego, co będzie dla nich przydatne w trakcie budowania zespołów wolontariackich. Wyposażenie w umiejętności komunikacyjne powinno obejmować co najmniej następujące zakresy odnoszące się do relacji z ONI, biorącymi udział w wolontariacie towarzyszącym:
- ☞ Zasady komunikacji z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w odniesieniu do deficytów poznawczych, behawioralnych i emocjonalnych ONI
  - ☞ Empatia w relacji z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie, w tym bariery w zrozumieniu emocji tych osób i sposoby radzenia sobie z tymi barierami

- ☞ Budowanie granic w relacjach z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w celu wprowadzenia i egzekwowania od ONI zasad współdziałania poprzez bezpośrednie komunikowanie oczekiwań, a także faktu przestrzegania czy łamania przez ONI ustalonych zasad
- ☞ Rozwiązywanie sytuacji trudnych w odniesieniu do ograniczeń i potrzeb ONI
- ☞ Wspieranie adaptacji i motywowanie osób niepełnosprawnych intelektualnie w trakcie wspólnej realizacji działań oraz w trakcie komunikacji pozawolontariackiej, tj, wykraczającej poza ścisłą realizację określonych działań wolontariackich.

Dodatkowo działania szkoleniowe czy też warsztatowe powinny obejmować aspekty towarzyszenia – wspieranie, motywowanie, nadzorowanie i kontrolowanie. Dla młodzieży skuteczność działań w dużej mierze warunkowana będzie każdorazowo znajomością konkretnych osób niepełnosprawnych intelektualnie i ich zachowań. W tym zakresie ważna będzie dla młodych towarzyszy przede wszystkim wiedza na temat tego, jakie zachowanie u danej ONI mieści się w normie, a które zachowania tę normę przekraczają. Pozwoli to na skuteczne współdziałanie we wszystkich ww. zakresach.

- 4) Diagnoza wolontariuszy – polegająca na analizie zainteresowań, mocnych stron, umiejętności młodych towarzyszy pod kątem ich wykorzystania w toku działań wolontariackich – w szczególności pod kątem obszarów zainteresowania wolontariusza, wyznaczenia jego obszarów kompetencji, pozwalających na wstępne dopasowanie towarzysza do ONI. Diagnoza może zawierać wskazówki dla instytucji przyjmującej, dotyczące zakresu obowiązków, jakie będą mogli podejmować towarzysze wspólnie z ONI. Efektem diagnozy wolontariuszy powinno być nakreślenie obszarów, w których wolontariusze chcą i będą skutecznie działać. Przedmiotowe informacje posłużą do zawiązania zespołów wolontariackich oraz wyboru konkretnych działań wolontariackich, w tym instytucji / podmiotów, dla których wolontariat będzie realizowany. Dla wolontariuszy szczególnie ważne – zarówno dla motywacji, długotrwałości działań, a także poczucia kompetencji – będzie bowiem właściwy dobór zakresu podejmowanych działań wolontariackich do ich rzeczywistych umiejętności (posiadanych lub planowanych do nabycia), w tym do potencjału i zainteresowań. W przypadku braku środków na realizację diagnozy wolontariusza przez wykwalifikowanego specjalistę, można zastosować

formularz autodiagnozy wolontariusza, który dostępny jest w załączniku do niniejszej metodologii.

3. Przygotowanie oraz wzmocnienie ONI do działań w ramach wolontariatu

Proces przygotowania ONI do realizacji działań wolontariackich jest procesem dość złożonym, a w zależności od stopnia dysfunkcji danej osoby – może wymagać zróżnicowanego natężenia i czasu trwania działań przygotowawczych i wzmacniających. Poniżej przedstawiono możliwe działania przygotowawcze, a także wzmacniające ONI.

3.1. Działania przygotowujące osoby niepełnosprawne intelektualne do wolontariatu

W celu przygotowania osób niepełnosprawnych intelektualnie do realizacji działań wolontariackich należy w pierwszej kolejności dokonać wyboru ONI, którzy będą w stanie realizować te działania, a następnie przeprowadzić działania informujące ONI o wszelkich aspektach wolontariatu, uwzględniając potrzebę utrzymania poczucia bezpieczeństwa ONI w sytuacjach nowych, wymagających adaptacji do zmian. Proces przygotowania powinien zostać zrealizowany w następujący sposób:

- 1) Wybór ONI do działań wolontariackich – przy doborze ONI do działań należy przede wszystkim brać pod uwagę:
  - ☞ stopień kontaktu osoby niepełnosprawnej intelektualnie ze światem zewnętrznym – należy dokonać wyboru spośród osób, które posiadają umiejętność odbioru i rozumienia przekazów w toku komunikacji interpersonalnej. W przypadku, gdy ONI posiadają trudności w komunikacji wynikające z deficytów w słyszeniu lub w wymowie, wówczas w celu realizacji przez nich działań wolontariackich możliwe jest zaangażowanie tłumacza języka migowego – o ile osoba ta potrafi posługiwać się tym językiem;
  - ☞ stopień umiejętności opanowania agresji oraz popędów seksualnych – o ile młodzi wolontariusze towarzyszący osobom niepełnosprawnym oraz odbiorcy działań wolontariackich zostaną przygotowani na zróżnicowane, niekiedy

odbiegające od przyjętej normy zachowania, to brak umiejętności opanowania agresji lub popędów seksualnych może powodować zachowania destrukcyjne, wobec czego ONI z problemami w tym zakresie należy pominąć przy wyborze osób do zespołów wolontariackich;

☞ stopień umiejętności samodzielnego funkcjonowania ONI pod względem samodzielnej dbałości o zaspokojenie potrzeb fizjologicznych.

- 2) Diagnoza wolontariusza – arkusz w załączeniu. Diagnoza pod kątem zasobów, ograniczeń, w tym poznawczych ONI – zarys obszarów możliwości działań ONI i obszarów działań wykraczających poza zasoby ONI. Dodatkowo również wskazanie obszarów zainteresowań ONI w zakresie obowiązków w ramach wolontariatu. Diagnoza lub informacja od opiekuna będzie stanowiła podstawę do budowania zespołów wolontariusz ONI – towarzysz oraz określania zakresu ich obowiązków w ramach wolontariatu w konkretnej instytucji.
- 3) Przygotowanie ONI do realizacji wolontariatu – spotkanie informacyjne lub szkoleniowe dostosowane do potrzeb i ograniczeń poznawczych ONI, związane z wszystkimi aspektami realizacji wolontariatu, w tym formalno – prawnymi, obowiązkami wolontariuszy, zasadami savoir vivre w miejscu realizacji wolontariatu, struktury procesu komunikacji, roli towarzysza, itp.
- 4) Proces przygotowywania przez opiekunów i/lub kadrę opiekuńczą ośrodka kierującego – powolne przygotowywanie ONI do wyjścia do instytucji, dostosowane do potrzeb oraz znajomości specyfiki funkcjonowania konkretnych ONI – osvajanie z informacją o wolontariacie, zapewnianie o bezpieczeństwie tej sytuacji oraz obecności opiekuna (jeżeli to konieczne) w początkowej fazie realizacji wolontariatu w instytucji. Przedmiotowe wsparcie procesów adaptacyjnych powinno również obejmować wizytę ONI z opiekunem w miejscu realizacji wolontariatu, w tym zapoznanie się z zespołem pracowników i współpracowników. Należy również zapewnić ONI o możliwości zmiany towarzysza lub zakresu obowiązków w ramach wolontariatu, na każdym etapie jego realizacji oraz możliwości rozwiązania współpracy z instytucją przyjmującą (rezygnacji z zaznaczeniem uzasadnienia rezygnacji).

3.2. Działania wzmacniające osoby niepełnosprawne intelektualnie w trakcie przygotowań oraz w trakcie realizacji wolontariatu

W dużej mierze osoby niepełnosprawne intelektualnie zostaną przygotowane do współpracy z młodymi wolontariuszami oraz do realizacji działań wolontariackich w trakcie przygotowania zespołów wolontariackich. Jednakże w trakcie przygotowań oraz w trakcie realizacji działań wolontariackich należy systematycznie wzmacniać osoby niepełnosprawne intelektualnie w zakresie motywacyjnym oraz pokonywania trudności. Na potrzeby niniejszej metodologii utworzona została **grupa samopomocowa**, w ramach której zidentyfikowano potrzebę systematycznego wzmacniania osób niepełnosprawnych intelektualnie w następujących zakresach:

- ☞ budowanie poczucia istnienia wspólnych trudności (brak osamotnienia i przekonania o potrzebie samodzielnego rozwiązywania trudności, które może przełożyć się na rezygnację z realizacji działań potencjalnie stresogennych)
- ☞ wspólne konstruowanie rozwiązań, dzięki czemu budowanie konstruktywnych relacji grupowych (na bazie poczucia wzajemnej przydatności) oraz podnoszenie poczucia własnej kompetencji radzenia sobie w trudnych sytuacjach (osobom niepełnosprawnym intelektualnie łatwiej skonstruować rozwiązania w oparciu o kontekst, który nadawany jest przez wspólne rozmowy na dany temat)
- ☞ zwiększanie wewnątrzsterowności i poczucia wpływu na rozwiązywanie trudności, zmniejszanie ograniczającego przekonania o całkowitej zależności własnej osoby od czynników zewnętrznych
- ☞ zwiększanie wiedzy na temat przyczyn pojawiających się trudności – dzięki analizie zdarzeń podczas grupowych dyskusji, a dzięki temu zmniejszanie poczucia nieuchronności pojawiania się kolejnych trudności, których ONI nie będą w stanie sprostać.

Ponadto wzmocnień osób niepełnosprawnych intelektualnie należy dokonywać podczas spotkań z psychologiem, prowadzonych równoległe do działań wymagających adaptacji – dla zmniejszenia lub niwelacji barier wykraczających poza brak umiejętności znalezienia rozwiązań czy identyfikacji związków przyczynowo - skutkowych, a będących skutkiem ograniczających funkcjonowanie w zespołach wolontariackich mechanizmów psychologicznych.

Opcjonalnie, w celu wzmocnienia ONI można zastosować zajęcia rehabilitacji psychospołecznej – wszelkie zajęcia wzmacniające adaptację do nowych warunków i miejsc, przełamujące bariery emocjonalne, w tym w szczególności lękowe (dostosowane do potrzeb i możliwości ONI) – np.: hipoterapia, basen, wspinaczka, zajęcia rekreacyjne na powietrzu, itp.

4. Zawiązanie i wsparcie w działaniach zespołów wolontariuszy

Zawiązanie zespołów będzie następować na podstawie diagnozy wolontariuszy i doboru przez poszczególnych wolontariuszy obszarów działań, zgodnych z ich predyspozycjami, zainteresowaniami i posiadanymi lub planowanymi do nabycia umiejętnościami. Należy przy tym pamiętać, że dla osób niepełnosprawnych intelektualnie silnie warunkującym ich aktywność społeczną w ramach wolontariatu niestandardowego będzie każdorazowo z pewnością wcześniejsze nawiązanie relacji z „towarzyszami” oraz możliwość dokonania wyboru towarzysza według indywidualnych preferencji osoby niepełnosprawnej intelektualnie. Takie podejście będzie gwarantować poczucie bezpieczeństwa i umiejętność skupienia się na konkretnych zadaniach w ramach wolontariatu. Stąd ważną kwestią jest, aby poprzedzające wybór towarzysza działania przygotowawcze odbywały się wspólnie (młodzież wraz z ONI), w sposób umożliwiający wzajemne poznanie. Jest to ważne z punktu widzenia komfortu ONI w relacji z młodym towarzyszem, w szczególności w zakresie współdziałania w zewnętrznej instytucji (komfort skracający proces adaptacji do nowych warunków, sytuacji, obowiązków). Ważnym elementem tego procesu jest również diagnoza wolontariusza oraz informacje przekazane przez opiekunów bezpośrednich lub kadrę opiekuńczą ośrodka – pozwala to na dopasowanie kompetencji towarzysza do potrzeb i możliwości ONI, w tym również współgranie preferencji w zakresie działań wolontariackich obu stron. Ważnym elementem jest wsparcie w tym procesie towarzyszy – potrzebne może okazać się wzmocnienie ich samooceny pomimo niewybrania przez ONI do zespołu wolontariackiego.

Minimalny zakres działań w obszarze zawiązania zespołów wolontariuszy został przedstawiony w rozdziale IV punkt 1 niniejszej metodologii. Poniżej przedstawiono natomiast działania możliwe do realizacji w ramach przygotowania, zawiązania zespołów wolontariuszy oraz ich wsparcia w trakcie realizacji wolontariatu:

- 1) Przygotowanie towarzyszy do bezpośredniego współdziałania w zespołach:
  - ☞ Przygotowanie z zakresu pierwszej pomocy i działań w sytuacjach kryzysowych (informacje, jak się zachować w sytuacjach odbiegających od normy danych ONI).
  - ☞ Instruktaż dla młodych towarzyszy – praktyczne wprowadzenie w środowisko osób niepełnosprawnych intelektualnie, z którego będą rekrutowani uczestnicy wolontariatu niestandardowego.
- 2) Przygotowanie zespołów pod kątem praktycznym do wspólnych działań – wspólne działania z ONI, ukierunkowane na zmniejszenie dystansu psychologicznego, przeciwdziałanie uprzedzeniom oraz nastawieniu lękowemu młodzieży do osób niepełnosprawnych intelektualnie. W ramach tego działania odbywać się będzie wstępna weryfikacja młodzieży pod kątem chęci współpracy z ONI, a także weryfikacja pod kątem chęci współpracy ONI z towarzyszem. Wspólne działania młodzieży i ONI można zrealizować m. in. w formie:
  - ☞ Spotkań o charakterze integracyjnym, obejmujących wzajemne poznanie się i zmniejszenie dystansu. Ważnym aspektem tego typu spotkań jest nadzór opiekunów ONI nad tym, aby integracja przebiegała w formie wzajemnego poznawania się.
  - ☞ Wolontariatu młodzieży na rzecz ONI jako aktywności poprzedzającej działania wspólne w instytucjach – tego typu wolontariat jest elementem, którego efektywność i uzasadnienie zastosowania zostały pozytywnie zweryfikowane w zakresie realizacji działań MOW Herby w relacji do DPS Zameczek.
- 3) Zawijanie zespołów wolontariackich – wybór przez ONI towarzysza oraz potwierdzenie przez towarzysza chęci współpracy z danym / danymi ONI. Sformalizowanie współpracy następuje na etapie popisanania umowy o wolontariat – trójstronnej pomiędzy wolontariuszem ONI (lub instytucją kierującą, opiekunem prawnym), towarzyszem i instytucją przyjmującą. Nadzór nad procesem zawijania zespołów wolontariusz/e – towarzysz, powinien być prowadzony przez instytucję kierującą lub opiekuna bezpośredniego ONI w celu dbałości o zachowanie poczucia bezpieczeństwa i zaspokojenia potrzeb emocjonalnych ONI.
- 4) Przygotowanie zespołów wolontariackich do realizacji działań w konkretnej instytucji / organizacji - obejmuje następujące elementy:

- ☞ nawiązanie kontaktu z odbiorcami wsparcia wolontariackiego – instytucjami, organizacjami lub osobami prywatnymi w celu:
    - przedstawienia możliwości merytorycznych i organizacyjnych utworzonych zespołów wolontariackich
    - zebrania informacji na temat szczegółowych umiejętności, jakie niezbędne będą zespołom wolontariackim w trakcie realizacji wolontariatu
    - ustalenia zakresu działań wolontariackich
  - ☞ weryfikacja posiadanych przez zespoły zasobów w zakresie merytoryki, umiejętności współpracy w grupie, nakreślenia deficytów i idących za tym potrzeb zdobycia lub poszerzenia kompetencji / umiejętności uczestników wolontariatu niestandardowego
  - ☞ realizacja wsparcia w zakresie wyposażenia zespołów w potrzebne do działań wolontariackich praktyczne kompetencje i umiejętności
  - ☞ zapewnienie (w razie potrzeby) wsparcia mentora, który wesprze zespoły organizacyjnie oraz w kontaktach z instytucjami i innymi podmiotami, jednocześnie pozostawiając inicjatywę zespołom wolontariackim i dbając o to, aby możliwie jak najszerszej realizowały one działania koncepcyjne, budujące poczucie inicjatywności oraz działania operacjonalizacyjne, konstytuujące poczucie odpowiedzialności za realizowane działania, a także za końcowy efekt tych działań
  - ☞ podczas wspólnego wykonywania zadań przez ONI i młodzież może pojawić się oddawanie przez ONI inicjatywy członkom grupy młodzieżowej – na zasadzie „Oni zrobią to lepiej”. Należy wówczas zwrócić szczególną uwagę na zwiększanie inicjatywności ONI m. in. poprzez stopniowe włączanie ich we wspólną aktywność w sposób przekładający się na zwiększanie u ONI poczucia kompetencji oraz poczucia wspólnej odpowiedzialności za wykonywane zadania.
- 5) Zapewnienie wsparcia dla ONI w trakcie realizacji działań w zespołach wolontariuszy – powinno opierać się przede wszystkim na umożliwieniu stałego kontaktu z opiekunami – stąd konieczność posiadania przez towarzyszy telefonu lub innej formy komunikacji, by w sytuacjach trudnych ONI mogła skontaktować się z własnym opiekunem – tylko i wyłącznie w sytuacjach trudnych lub kryzysowych

- 6) Zapewnienie wsparcia dla towarzyszy w trakcie realizacji działań w zespołach wolontariuszy, które obejmie - w zależności od zakresu i specyfiki trudności, jakie napotykać będą towarzysze:
- ☞ wsparcie szkoleniowe – w przypadku, gdy towarzysz osób niepełnosprawnych intelektualnie napotyka na trudności, które są dla niego całkowicie nowe, nie zna genezy tych trudności, mechanizmów przebiegu, ani rozwiązań, które zapobiegły tym trudnościom. Wówczas wsparcie polega na identyfikacji trudności, ich dokładnym opisie, wskazaniu modeli powstawania i przebiegu tych trudności oraz wskazaniu modelowych sposobów postępowania z tego typu trudnościami;
  - ☞ wsparcie mentorskie – w przypadku, gdy towarzysz osób niepełnosprawnych intelektualnie posiada wiedzę na temat zaistniałych trudności i sposobów ich rozwiązania, jednakże potrzebuje nadzoru i pokierowania ze strony osoby doświadczonej w realizacji podobnych działań. Efektem wsparcia mentorskiego będzie przedstawienie towarzyszowi przez doświadczonego mentora praktycznych sposobów rozwiązywania trudności w warunkach rzeczywistych (tj. w kontakcie z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie i/lub w określonym kontekście zadaniowym dotyczącym realizacji konkretnych działań), a także praktyczne rozwiązanie tego typu trudności przez towarzysza pod okiem mentora oraz weryfikacja działań towarzysza przez mentora;
  - ☞ wsparcie coachingowe – kiedy towarzysz posiada zasoby (wiedzę i/lub umiejętności) do realizacji określonych działań, jednakże powstające trudności ma charakter silnie zindywidualizowany, często wynikający z ograniczających przekonań bądź obaw dotyczących realizowanych przez siebie zadań. Wówczas wsparcie opiera się na identyfikacji wewnętrznych barier oraz skonstruowaniu przez towarzysza rozwiązań, które będą silnie zindywidualizowane i przeanalizowane pod kątem zarówno jego wartości, przekonań oraz posiadanych umiejętności;
  - ☞ wsparcie facylitacyjne – stosowane w sytuacji, gdy towarzysz posiada wiedzę oraz praktyczne umiejętności, jednakże pojawiają się trudności w wykorzystaniu tych trudności w zespołach wolontariackich. Wówczas wsparcie facylitacyjne polegać będzie na wsparciu procesu współpracy, umocnieniu relacji bądź

przeciwdziałaniu trudnościom komunikacyjnym pojawiającym się w zespołach wolontariackich.

- ☞ dostępność opiekunów bezpośrednich ONI lub kadry opiekuńczej ośrodka (udostępnienie towarzyszom numeru telefonu) – stworzy to towarzyszom możliwość konsultowania stanów i zachowań ONI oraz podejmowanych indywidualnie, dostosowanych do ONI działań zapobiegawczych;
- ☞ stały kontakt z opiekunem ze strony instytucji przyjmującej – opiekun powinien być na miejscu w trakcie realizacji wolontariatu, co stworzy możliwość skonsultowania działań, a także umożliwi pomoc w sytuacjach trudnych, kryzysowych, itp.
- ☞ zapewnienie dostępności do pośrednictwa wolontariatu (opcjonalnie jako forma wprowadzona w Stowarzyszeniu Przyjaciół Zameczka) – wsparcie w zakresie nawiązywania kontaktów z instytucjami, sformalizowania działań zespołów wolontariuszy, wsparcie w zakresie włączania do procesu młodych spoza instytucji zgłaszających się samodzielnie.

IV. Metodologia wolontariatu niestandardowego – realizacja działań.

1. Procedura realizacji wolontariatu niestandardowego.

Procedura realizacji wolontariatu niestandardowego obejmuje poszczególne etapy działań, które są niezbędne, zarówno w początkowej fazie zainicjowania współpracy, jak i w trakcie działań zespołów wolontariuszy, składających się z wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie i ich towarzyszy, czyli osób młodych.

Procedura obejmuje:

- ∞ Działania diagnozująco - inicjujące możliwość realizacji wolontariatu niestandardowego w instytucji.
- ∞ Działania przygotowujące i formalizujące współpracę z zespołami wolontariuszy.
- ∞ Działania prowadzone w trakcie zaangażowania zespołów wolontariuszy
- ∞ Działania podsumowujące współpracę.

1.1. Działania diagnozująco - inicjujące możliwość realizacji wolontariatu niestandardowego w instytucji.

Realizacja wolontariatu niestandardowego może być zainicjowana zarówno przez instytucję, która potencjalnie przyjmie zespoły wolontariackie (osoby niepełnosprawne intelektualnie wraz z ich towarzyszami), jak i przez stronę kierującą te zespoły do działań wolontariackich, czyli instytucje wspierające osoby niepełnosprawne intelektualnie, instytucje pośredniczące, organizujące lokalny wolontariat lub opiekunowie niepełnosprawnych i osoby prywatne. Niezależnie od strony inicjującej, najważniejszym elementem na tym etapie działań jest przeprowadzenie **wstępnej diagnozy**, przez instytucję przyjmującą, w której zespoły wolontariuszy będą prowadzić działania. Diagnoza taka powinna obejmować analizę następujących obszarów:

- a) Możliwości architektoniczne i techniczne przyjęcia osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz o różnych innych sprzężonych niepełnosprawnościach (np.:

głuchoniemota, poruszanie się na wózku). Diagnoza przeprowadzona pod tym kątem pozwoli na określenie tego, jakich wolontariuszy może bezpiecznie przyjąć instytucja.

- b) Możliwości organizacyjne instytucji, w szczególności pod kątem godzin pracy instytucji, możliwości wyznaczenia stałego opiekuna i zakresu zadań dla potencjalnych zespołów wolontariuszy (czy wolontariusze będą mieli co robić w organizacji). Taka diagnoza pozwoli określić, czy instytucja jest w stanie zapewnić podstawowe warunki do współpracy z zespołami wolontariuszy.
- c) Otwartości zespołu stałych pracowników i współpracowników do przyjęcia i włączenia zespołów wolontariuszy do stałej lub akcyjnej działalności instytucji. Diagnoza przeprowadzona pod tym kątem pozwoli na wstępną ocenę możliwości włączenia wolontariuszy do współpracy z zespołem.

Powyższa diagnoza umożliwi ocenę, czy instytucja jest w stanie przyjąć wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie wraz z ich towarzyszami oraz będzie stanowiła podstawę do określenia ram kolejnych etapów procedury wolontariatu niestandardowego.

Działania inicjujące na tym etapie realizacji wolontariatu niestandardowego powinny również obejmować przeprowadzenie wstępnej rozmowy między stronami, czyli instytucją przyjmującą, a instytucją kierującą lub instytucją pośredniczącą w organizacji lokalnego wolontariatu, lub opiekunem osoby niepełnosprawnej.

Taka rozmowa powinna obejmować:

- przedstawienie przez stronę inicjującą ram procedury realizacji działań wolontariuszy w ramach wolontariatu niestandardowego;
- wskazanie warunków jakie może zapewnić wolontariuszom instytucja przyjmująca (na podstawie wyżej wspomnianej diagnozy);
- wskazanie koniecznych działań przygotowawczych: zarówno po stronie przyjmującej wolontariuszy, jak i kierującej.

1.2. Działania przygotowujące i formalizujące współpracę z zespołami wolontariuszy

Kolejny etap realizacji wolontariatu niestandardowego obejmuje działania, które mają na celu przygotować zarówno instytucję przyjmującą wolontariuszy, jak i samych uczestników wolontariatu, w tym osoby niepełnosprawne intelektualnie i osoby młode – towarzyszy. Na tym etapie ważną rolę odgrywa aktywny udział strony kierującej, czyli instytucji wspierającej osoby niepełnosprawne intelektualnie lub instytucji pośredniczącej w organizacji lokalnego wolontariatu, lub opiekuna osoby niepełnoprawnej.

Zakres przygotowania instytucji przyjmującej będzie zróżnicowany w zależności od potrzeb wynikających ze wstępnej diagnozy przeprowadzonej w ramach pierwszego etapu oraz zasobów i możliwości samej instytucji. Z doświadczeń instytucji organizujących działania skierowane do osób niepełnosprawnych intelektualnie wynika, iż szersze przygotowanie instytucji, obejmujące większą liczbę zastosowanych narzędzi zmniejsza liczbę trudności pojawiających się w trakcie współpracy z tą szczególną grupą uczestników wolontariatu. Szczegółowy opis różnych metod i narzędzi przygotowujących instytucję, został przedstawiony w rozdziale III punkt 1.

Minimalny zakres przygotowania się instytucji przyjmującej powinien obejmować:

- ☞ przygotowanie infrastrukturalne – czyli organizacja stałego miejsca działań wolontariuszy, w miarę możliwości, dostosowanego do charakterystyki funkcjonowania i ograniczeń przyjmowanych wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie,
- ☞ przygotowanie zespołu pracowników i współpracowników instytucji obejmujące minimum spotkanie informujące o specyfice wolontariatu niestandardowego oraz funkcjonowania, w tym możliwościach oraz ograniczeniach wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie, ze szczególnym uwzględnieniem charakterystyki wolontariuszy, którzy będą realizować działania w instytucji (na podstawie uzyskanych informacji od opiekuna lub instytucji kierującej),
- ☞ przygotowanie organizacyjne – wyznaczenie stałego opiekuna wolontariuszy oraz określenie, w porozumieniu z opiekunem lub instytucją kierującą, jasnego zakresu

obowiązków oraz czasu ich wykonania (ramy godzinowe, częstotliwość) oraz sposobów kontaktowania się i zakresu nadzoru nad wolontariuszami.

Proces przygotowywania wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie oraz towarzyszy również będzie zróżnicowany i zależny od tego, która ze stron zainicjowała proces organizacji wolontariatu niestandardowego. Organizacja procesu przygotowywania wolontariuszy obejmuje koordynację, w tym wyznaczenie odpowiednich działań przygotowawczych oraz nadzór nad ich przeprowadzeniem.

Ważnym elementem porządkującym sam proces przygotowania wolontariuszy jest przejęcie przez instytucję, będącą jedną ze stron, inicjatywy w organizacji tego przygotowania. W przypadku zainicjowania działań po stronie instytucji przyjmującej, ciężar organizacji przygotowania wolontariuszy spoczywa właśnie na niej, w szczególności dotyczy to organizacji przygotowania wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie. Opiekun osoby niepełnosprawnej, może posiadać niewystarczające zasoby, by móc przeprowadzić taką organizację – ważne jest jednak, aby w tym przypadku instytucja przyjmująca miała możliwość skorzystania z doświadczenia i wiedzy, jakie opiekun i/lub instytucja kierująca posiada w zakresie opieki nad osobą niepełnosprawną intelektualnie oraz w zakresie jej aktywizacji. W przypadku zainicjowania działań przez instytucję kierującą przygotowanie wolontariuszy należy natomiast do zadań instytucji kierującej.

Szczegółowy opis różnych metod i narzędzi przygotowujących wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie oraz osób młodych, został opisany w rozdziale III punkt 2 i 3.

Minimalny zakres przygotowania dotyczący wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie powinien obejmować:

- ☞ zebranie informacji dotyczących funkcjonowania wolontariusza oraz weryfikację zasobów i ograniczeń niepełnosprawnego wolontariusza pod kątem możliwości realizacji działań w danej instytucji, przeprowadzoną w porozumieniu z opiekunem lub instytucją kierującą (w przypadku zbierania informacji przez instytucją przyjmującą),
- ☞ przygotowanie informacyjne – przekazanie informacji wolontariuszowi dotyczących miejsca realizacji działań, zakresu obowiązków, przebiegu samego

wolontariatu. Ważnym aspektem tego działania jest aktywny udział opiekuna osoby niepełnosprawnej,

- ☞ przygotowanie adaptacyjne – przekazanie informacji osobie niepełnosprawnej intelektualnie o wolontariacie ze znacznym wyprzedzeniem (w celu oswojenia się osoby niepełnosprawnej intelektualnie z nową aktywnością, jaką podejmie w ramach wolontariatu), wizyta osoby niepełnosprawnej intelektualnie z opiekunem w miejscu realizacji wolontariatu, w tym zapoznanie się z zespołem pracowników i współpracowników – aby osoba niepełnosprawna intelektualnie uzyskała wystarczającą ilość informacji niezbędnych do podjęcia przez nią decyzji o przystąpieniu do wolontariatu.

Minimalny zakres przygotowania dotyczący młodych wolontariuszy – towarzyszy osób niepełnosprawnych intelektualnie powinien obejmować:

- ☞ weryfikację zasobów młodego wolontariusza niezbędnych do prowadzenia działań we współpracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie oraz towarzyszenia im tym procesie – rozmowa dotycząca dotychczasowych doświadczeń pokrewnych wolontariusza oraz postrzegania osób niepełnosprawnych intelektualnie
- ☞ działania informacyjne, czyli przekazanie informacji młodemu wolontariuszowi dotyczących specyfiki funkcjonowania osób niepełnosprawnych intelektualnie, w tym również ich ograniczeń i trudności, ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnej charakterystyki wolontariuszy, z którymi potencjalnie będzie prowadzić działania. Działania te powinny obejmować informacje dotyczące roli towarzysza i związanego z tym zakresu obowiązków; ponadto powinny obejmować również, jakie działania będą podejmować wspólnie z wolontariuszami niepełnosprawnymi w danej instytucji oraz na jakie wsparcie będą mogli liczyć.

Kolejnym etapem przygotowania do działań, jest zawiązanie zespołów wolontariuszy, które powinno obejmować:

- ☞ zebranie informacji i wstępne „dopasowanie” zespołów wolontariackich, składających się z osoby niepełnosprawnej intelektualnie i młodego wolontariusza. Minimalny zakres powinien obejmować informacje zebrane od opiekunów i samego młodego wolontariusza. Sam proces dopasowania przeprowadza instytucja, która organizuje proces przygotowania wolontariuszy do działań,
- ☞ bezpośrednie zapoznanie się młodego wolontariusza z osobą niepełnosprawną intelektualnie, z którą będą wspólnie prowadzić działania. Ten etap przygotowania

ma szczególne znaczenie w procesie zawiązywania się zespołów wolontariuszy i weryfikuje dobór wolontariuszy do siebie. Na tym etapie warto pamiętać, iż osoba niepełnosprawna intelektualnie, ze względu na swoją specyfikę funkcjonowania, powinna decydować, czy chce z danym młodym wolontariuszem współpracować,

- ☞ poinformowanie wolontariuszy o warunkach funkcjonowania w zespołach wolontariackich, w tym możliwości modyfikacji współpracy lub zmiany uczestników zespołu.

Zakres przygotowania wolontariuszy niepełnosprawnych i ich towarzyszy, w tym zawiązanie zespołów wolontariackich, jest również zależny od zasobów i możliwości każdej ze stron biorących udział w organizacji i inicjowaniu działań. Szerszy zakres przygotowania wolontariuszy zwiększa szanse na efektywną ich współpracę w zespołach wolontariuszy, wspomaga proces adaptacji osób niepełnosprawnych oraz zwiększa szanse na efektywność ich zaangażowania wolontariackiego.

Proces formalizowania współpracy instytucji przyjmującej zespoły wolontariuszy powinien być prowadzony przez instytucję, która organizuje sam proces przygotowania do działań. Obejmuje on przygotowanie i podpisanie umowy wolontariackiej przez wszystkie zaangażowane strony, w tym wolontariusza niepełnosprawnego intelektualnie, towarzysza (w przypadku osób niepełnoletnich, podpis opiekuna prawnego), instytucję przyjmującą, opiekuna prawnego (w przypadku osób ubezwłasnowolnionych). W przypadku, gdy w procesie organizacji i przeprowadzenia wolontariatu stroną jest również instytucja kierująca, staje się ona również stroną w porozumieniu wolontariackim.

Minimalny zakres umowy, poza standardowymi zapisami (wzór porozumienia wolontariackiego – załącznik nr 1) powinien obejmować:

- ☞ Zakres obowiązków wolontariuszy, ustalony z każdą ze stron, uwzględniający ograniczenia i możliwości wolontariusza niepełnosprawnego intelektualnie.
- ☞ Ustalenia organizacyjne – jasno określony opiekun ze strony instytucji przyjmującej, zakres wsparcia wolontariuszy, sposoby kontaktowania się, zakres zaangażowania opiekunów lub instytucji kierującej.
- ☞ Wszelkiego rodzaju dodatkowe ustalenia wykraczające poza podstawowe zapisy porozumienia wolontariackiego.

Ważnym aspektem formalizowania działań wolontariuszy jest zapoznanie osób niepełnosprawnych intelektualnie z zapisami porozumienia w taki sposób, by wolontariusz zrozumiał dokument, który podpisuje lub który go obowiązuje.

1.3. Działania prowadzone w trakcie zaangażowania zespołów wolontariuszy

Kolejnym etapem realizacji wolontariatu niestandardowego są już bezpośrednie działania wolontariuszy w instytucji przyjmującej. W początkowej fazie realizacji działań osoby niepełnosprawne będą wymagały szczególnego wsparcia, co jest wynikiem dłuższego procesu adaptacji do nowego otoczenia oraz wydłużonego czasu nauki nowych umiejętności. W związku z tym, konieczna jest obecność bezpośredniego opiekuna osoby niepełnosprawnej w pierwszych dniach zaangażowania w wolontariat. Czas wsparcia opiekuna będzie zależny od potrzeb wolontariusza.

Realizacja wolontariatu niestandardowego zakłada konieczność prowadzenia stałego wsparcia wolontariuszy w trakcie ich całego zaangażowania w wolontariat. Zakres wsparcia wolontariuszy, jaki może zostać wdrożony na tym etapie realizacji wolontariatu niestandardowego, został opisany w rozdziale III punkt 4.

Minimalny zakres wsparcia powinien obejmować:

- ☞ Stały kontakt z opiekunem ze strony instytucji przyjmującej, w tym konieczność stałej obecności w trakcie realizacji wolontariatu.
- ☞ Wsparcie w sytuacjach kryzysowych – możliwość skontaktowania się z opiekunem osoby niepełnosprawnej, zaangażowanie opiekuna z instytucji przyjmującej we wsparcie w sytuacjach trudnych.

Realizacja działań w instytucji przyjmującej przez zespoły wolontariuszy powinna obejmować stałe, ustalone przez wszystkie strony, dostosowane do możliwości osoby niepełnosprawnej i profilu instytucji przyjmującej, obowiązki wolontariuszy. Ze względu na specyfikę funkcjonowania osób niepełnosprawnych intelektualnie, każda modyfikacja zakresu działań w trakcie wolontariatu, po okresie adaptacji i nauki, będzie wymagać ponownego wdrożenia w nowe obowiązki.

Jednym z ważnych aspektów realizacji wolontariatu niestandardowego jest prowadzenie stałej kontroli oraz ewaluacji działań wolontariuszy w trakcie ich zaangażowania. Działania te pozwolą na utrzymanie zaangażowania osób

niepełnosprawnych intelektualnie oraz młodych, w szczególności w zakresie ustalenia i egzekwowania granic, prawidłowych zachowań i motywacji do aktywności. Ten aspekt realizacji wolontariatu niestandardowego, może przyjąć formę informacji zwrotnych, zarówno pozytywnych jak i negatywnych.

1.4. Działania podsumowujące współpracę

Końcowym etapem realizacji wolontariatu niestandardowego, zaraz po zakończeniu działań wolontariuszy w instytucji przyjmującej, jest podsumowanie efektów ich zaangażowania w wolontariat. Najczęściej stosowaną formą podsumowania, jest wydanie pisemnej opinii opiekuna ze strony instytucji przyjmującej. W przypadku młodego wolontariusza, taka forma może być wystarczająca, choć nie do końca w pełni efektywna, jeżeli chodzi o dotarcie informacji i wzmocnienie jego motywacji do dalszego zaangażowania w wolontariat niestandardowy. W przypadku osoby niepełnosprawnej intelektualnie podsumowanie działań powinno przyjąć formę rozmowy z wolontariuszem.

Opinia o wolontariuszu winna obejmować przede wszystkim pozytywne informacje dotyczące różnych obszarów funkcjonowania wolontariusza w trakcie realizacji działań, w tym budowania relacji z zespołem, współpracy, zaangażowania w działania oraz informacje zwrotne dotyczące widocznych efektów. Do opinii ustnej można włączyć informacje dotyczące szerszego kontekstu działań wolontariuszy, w odniesieniu do funkcjonowania całej instytucji. Opinia może również zawierać negatywne informacje zwrotne, niemniej jednak, nie zaleca się ich włączenia do opinii pisemnej dla młodego wolontariusza. W celu uniknięcia nieporozumień, lepszym rozwiązaniem w zakresie przekazania uwag co do działań wolontariuszy, jest rozmowa, która umożliwi opiekunowi wyjaśnienie negatywnej informacji zwrotnej.

2. Możliwości modyfikacji realizacji wolontariatu niestandardowego

Zaproponowana procedura realizacji wolontariatu niestandardowego nie stanowi zamkniętego katalogu działań ukierunkowanych na zaangażowanie osób niepełnosprawnych intelektualnie. Niemniej jednak, zaproponowane ramy stanowią najbardziej optymalną dla wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie formę

aktywności wolontariackiej. Instytucje wdrażające wolontariat niestandardowy, w zależności od możliwości organizacyjnych i finansowych, mogą rozszerzyć katalog działań na poszczególnych etapach jego realizacji.

Zakłada się możliwość modyfikacji podstawowych założeń metodologii wolontariatu niestandardowego w szczególnych okolicznościach i warunkach, dotyczących samych wolontariuszy niepełnosprawnych intelektualnie.

2.1. Modyfikacja miejsca przeprowadzenia działań wolontariuszy

Część osób niepełnosprawnych intelektualnie, w szczególności z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym i znacznym, ma duże trudności adaptacyjne i nauki nowych umiejętności. W związku z tym, sam proces przyzwyczajania i uczenia się, może przekroczyć okres, na jaki zostało zawarte porozumienie o wolontariat. Zaleca się wtedy modyfikację procedury zaangażowania w wolontariat, w zakresie miejsca jego realizacji. W takim wypadku wolontariusz niepełnosprawny, przy wsparciu towarzysza, może większość działań wykonywać w miejscu już mu znanym, np.: w instytucji kierującej lub domu. Część działań wykonuje w instytucji przyjmującej, w asyście towarzysza i opiekuna bezpośredniego. Dodatkowo, przy współpracy z opiekunem, instytucja przyjmująca ustala taki zakres obowiązków wolontariusza niepełnosprawnego, który z jednej strony jest zgodny z już posiadanymi przez niego umiejętnościami, a z drugiej strony, jest wartościowy i stanowi wkład w funkcjonowanie instytucji przyjmującej.

2.2. Modyfikacja w zakresie osoby towarzyszącej wolontariuszowi

Osoby niepełnosprawne intelektualnie z racji specyfiki funkcjonowania, ograniczeń poznawczych i behawioralnych, mają często specyficzne potrzeby relacyjne. Z doświadczeń we współpracy i aktywizacji społecznej osób niepełnosprawnych intelektualnie wynika, iż część z nich łatwiej nawiązuje kontakty z osobami dorosłymi i starszymi. W związku z tym, w przypadku realizacji działań jako wolontariusze, mogą mieć znaczne trudności w bezpośredniej współpracy z młodym towarzyszem. W takim wypadku, oczywistą modyfikacją jest włączenie do wolontariatu towarzysza, który nie jest młodym wolontariuszem.

2.3. Modyfikacja w zakresie wyłączenia towarzysza

Osoby niepełnowprawne intelektualnie w stopniu lekkim lub posiadające mniejsze deficyty poznawcze oraz społeczne są jednocześnie bardziej samodzielne. W związku z tym mogą one samodzielnie wykonywać obowiązki w ramach wolontariatu. Modyfikacja procedury obejmuje wyłączenie towarzysza – młodego wolontariusza jako niezbędnej części procedury wolontariatu niestandardowego. W przypadku takiej zmiany, zaleca się dokonanie oceny samodzielności takiego wolontariusza, na podstawie obserwacji, rozmowy z opiekunem oraz ewentualnego zastosowania narzędzi do oceny poziomu samodzielności. Ze względu na to, iż jest to osoba niepełnosprawna intelektualnie, pozostałe elementy procedury przeprowadzenia wolontariatu niestandardowego powinny zostać zachowane.

V. Materiały i narzędzia dodatkowe

Załącznik nr 1

POROZUMIENIE O WYKONYWANIU ŚWIADCZEŃ WOLONTARIACKICH

Nr .....

zawarte w dniu ..... w .....

pomiędzy :

.....

z siedzibą w .....,

reprezentowanym przez:

.....

zwanym dalej „**Kierującym**”,

a .....

z siedzibą w .....,

reprezentowanym przez:

.....

zwanym dalej „**Przyjmującym**”,

a .....

zamieszkałą/łym w .....,

PESEL: .....

zwaną dalej „**Wolontariuszem**”

a .....

zamieszkałą/łym w .....,

PESEL: .....

zwaną dalej „**Towarzyszem**”

Wstęp

Kierujący oświadcza, że jest instytucją kierującą Wolontariusza i Towarzysza do działań w ramach wolontariatu.

Przyjmujący oświadcza, że jest podmiotem na rzecz którego zgodnie z art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, mogą być wykonywane świadczenia przez wolontariuszy.

Wolontariusz oraz Towarzysz oświadczają, że spełniają wymagania niezbędne do wykonywania powierzonych niżej czynności.

Mając na względzie ideę wolontariatu, u podstaw której stoi dobrowolne, bezpłatne wykonywanie czynności, a także biorąc pod uwagę charytatywny, pomocniczy i uzupełniający charakter wykonywanych przez wolontariuszy świadczeń, Strony porozumienia uzgadniają, co następuje:

§ 1.

1. Przyjmujący powierza wykonywanie Wolontariuszowi i Towarzyszowi, a Wolontariusz i Towarzysz dobrowolnie podejmują się wykonania na rzecz Przyjmującego następujących czynności:
  - .....
  - .....
  - .....
2. Czynności, o których mowa w ust. 1 będą wykonywane w obecności wyznaczonego ze strony Przyjmującego **opiekuna**, który będzie stanowił stałe wsparcie dla Wolontariusza i jego Towarzysza w obszarze:
  - .....
  - .....
  - .....
3. Przyjmujący oraz Wolontariusz i jego Towarzysz, będą w stałym kontakcie z Kierującym, w tym w zakresie pojawiających się trudności, których rodzaj wymaga wsparcia ze strony Kierującego.

§ 2.

1. Strony Porozumienia uzgadniają, że czynności określone w § 1 ust. 1 będą wykonywane w okresie od ..... roku do ..... roku .
2. Miejscem wykonywania czynności będzie .....
3. Godziny i czas pracy Wolontariusza i Towarzysza w okresie trwania umowy będą ustalone w porozumieniu z Wolontariuszem lub jego opiekunem.
4. Ustala się, że maksymalne miesięczne zaangażowanie Wolontariusza i Towarzysza wyniesie .....godzin, w tym w całym okresie trwania umowy maksymalne zaangażowanie wolontariusza wyniesie .....

§ 3.

Z uwagi na charakter i ideę wolontariatu:

- 1) Wolontariusz i Towarzysz są obowiązani wykonywać uzgodnione czynności osobiście;
- 2) Wolontariusz i Towarzysz za swoje czynności nie otrzymają wynagrodzenia.

§ 4.

1. Przyjmujący, w porozumieniu z Kierującym lub opiekunem Wolontariusza zobowiązuje się zapewnić Wolontariuszowi i Towarzyszowi, bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez nich świadczeń.

2. Przyjmujący na czas wykonywania świadczeń przekazuje Wolontariuszowi i Towarzyszowi następujące środki ochrony indywidualnej (jeśli dotyczy):.....

§ 5.

Przyjmujący zobowiązuje się pokrywać niezbędne koszty ponoszone przez Wolontariusza i Towarzysza, związane z wykonywaniem świadczeń na rzecz Przyjmującego, w następujący sposób (jeśli dotyczy):.....

§ 6.

Przyjmujący ma obowiązek ubezpieczyć Wolontariusza i Towarzysza od następstw nieszczęśliwych wypadków, w przypadku ich zaangażowania na okres nieprzekraczający 30 dni (jeśli dotyczy)

§ 7.

Przyjmujący zapewnia Wolontariuszowi i Towarzyszowi ubezpieczenie zdrowotne, w terminie ..... dni od dnia zawarcia Porozumienia (jeśli dotyczy).

§ 8.

Przyjmujący pokrywa ewentualne koszty podróży służbowych i diet Wolontariusza i Towarzysza, na zasadach dotyczących pracowników, określonych w odrębnych przepisach (jeśli dotyczy).

§ 9.

Wolontariusz i Towarzysz zobowiązują się do zachowania w tajemnicy informacji, które uzyskali w związku z wykonywaniem świadczeń na rzecz Przyjmującego, a które stanowią jego tajemnicę.

§ 10.

1. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze Stron z zachowaniem 14 dniowego terminu wypowiedzenia.
2. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze Stron bez wypowiedzenia, z ważnych przyczyn.
3. Za ważne przyczyny Strony uznają w szczególności:
  - 1) Rażąco naruszenie zasad współżycia społecznego;
  - 2) Brak dbałości o ochronę danych osobowych;
  - 3) Nienależyte wykonywanie obowiązków przez Wolontariusza i Towarzysza;

§ 11.

Za wyrządzone szkody Strony odpowiadają na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym.

§ 12.

W sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub niniejszym Porozumieniem, zastosowanie będą miały odpowiednie przepisy Kodeksu cywilnego.

§ 13.

Wszelkie zmiany Porozumienia będą dokonywane w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

§ 14.

Spory mogące powstać w związku z realizacją niniejszego Porozumienia, strony zobowiązują się rozstrzygać w drodze negocjacji, a w przypadku ich niepowodzenia, przed sądem powszechnym, właściwym miejscowo dla siedziby Przyjmującego.

§ 15.

1. Porozumienie sporządzono w trzech jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.
2. Wolontariusz i Towarzysz może w każdym czasie domagać się wydania przez Przyjmującego pisemnego zaświadczenia o wykonaniu świadczeń przez Wolontariusza i Towarzysza. Zaświadczenie powinno zawierać informację o zakresie wykonywanych świadczeń.

Kierujący

.....

Korzystający

.....

Wolontariusz

.....

Towarzysz

.....

Załącznik nr 2

Kwestionariusz wywiadu z opiekunem osoby niepełnosprawnej intelektualnie

1. Aspekty formalno – prawne:

- Czy osoba niepełnosprawna jest w pełni władz do czynności cywilno – prawnych czy ubezwłasnowolniona i posiada opiekuna prawnego (odpowiednie zaznaczyć)
  - Osoba w pełni władz do czynności cywilno – prawnych
  - Osoba ubezwłasnowolnionaDane opiekuna prawnego:
Imię i nazwisko: .....
Dane kontaktowe.....
- Czy osoba potrafi podpisać się samodzielnie (odpowiednie zaznaczyć)
  - Osoba potrafi podpisać się samodzielnie
  - Osoba potrzebuje prowadzenia ręki lub pomocy w literowaniu
  - Osoba nie potrafi podpisać się samodzielnie

Dane bezpośredniego opiekuna:

Imię i nazwisko: .....

Dane kontaktowe: .....

2. Zasoby, umiejętności, cechy osobowe:

- Czynności, jakie osoba niepełnosprawna potrafi wykonać bez problemu i nadzoru:
.....
.....
.....
- Czynności, jakie osoba niepełnosprawna potrafi wykonać przy wsparciu opiekuna:
.....
.....
.....
- Cechy osobowe i umiejętności, tym w szczególności ważne w relacjach z innymi (krótka charakterystyka):
  - Łatwość nawiązywania kontaktów
.....
.....
  - Otwartość na nowe doświadczenia
.....
.....
  - Nauka nowych umiejętności
.....
.....

Radzenie sobie z emocjami

.....
.....

Radzenie sobie ze stresem

.....
.....

Znajomość i dostosowanie się do zasad społecznych

.....
.....

Adaptacja do nowych sytuacji i ludzi

.....
.....

Radzenie sobie z nudą i czynnościami powtarzalnymi

.....
.....

Umiejętność utrzymania uwagi

.....
.....

Rozumienie poleceń

.....
.....

Inne

.....
.....

3. Obszary trudności:

- Przemieszczanie się poza miejscem zamieszkania

.....
.....

- Dbanie o higienę osobistą

.....
.....

- Dbanie o spożywanie posiłków

.....
.....

- Przyzwyczajenia

.....
.....

- Właściwości związane z komunikacją z innymi

.....
.....

- Czynniki stresujące, lękowe, wywołujące złość i agresję

.....
.....

- Inne czynniki wynikające z niepełnosprawności

.....
.....

4. Ważne informacje dotyczące stanu zdrowia osoby niepełnosprawnej

.....
.....
.....

5. Inne informacje

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Załącznik nr 3

**Arkusz diagnozy (autodiagnozy) wolontariusza
- towarzysza**

Imię i nazwisko wolontariusza:.....

1. Edukacja i dodatkowe kwalifikacje.

Ukończone szkoły : ..... Ukończone kursy, zdobyte uprawnienia: .....
---

2. Doświadczenie osobiste przydatne w ramach wolontariatu, ewentualne zawodowe i pozazawodowe (w tym wolontariat).

Co robiłaś/ łeś zawodowo: .... Co robiłaś/ łeś w ramach wolontariatu: .... Czy coś organizowałaś/ łeś, brałaś/ łeś udział w jakimś wydarzeniu, jeżeli tak to opisz, co to było ....
---

3. Umiejętności wolontariusza (przydatne w pracy wolontariusza).

Co potrafisz? ....
--

4. Zainteresowania jako zasób wolontariusza

Co lubisz robić, czym się interesujesz? ....
--

5. Cechy osobowe:

Jaka/i jesteś, jakie masz cechy pozytywne?

.....
.....
.....

6. Możliwe obszary udzielania wsparcia w ramach wolontariatu (kierunki wolontariatu):

Co chciałabyś/chciałbyś robić w ramach wolontariatu? Jak i komu pomagać?

.....
.....
.....

7. Zadaj sobie kilka pytań:

Czy lubisz i potrafisz współpracować z innymi

.....

Czy lubisz i potrafisz pomagać innym

.....

Czy wzrusza Cię cierpienie innych ludzi, zwierząt

.....

Czy radzisz sobie w kontakcie z trudnymi ludźmi lub ludźmi dziwnie się zachowującymi

.....

Czy potrafisz zachować spokój w sytuacjach kryzysowych

.....

Czy będziesz w stanie współpracować z osobami chorymi, niepełnosprawnymi intelektualnie

.....

Załącznik nr 4

Arkusz diagnozy wolontariusza – osoby niepełnosprawnej intelektualnie

Imię i nazwisko wolontariusza:.....

1. Edukacja i dodatkowe kwalifikacje.

Ukończone szkoły : ..... Ukończone kursy, zdobyte uprawnienia: .....
---

2. Doświadczenie zawodowe i pozazawodowe (w tym wolontariat).

....
--

3. Umiejętności wolontariusza.

Czynności wykonywane samodzielnie .... Umiejętności wykonywane z pomocą innych osób .... Umiejętności, które stanowią dużą trudność ....
--

4. Cechy osobowe:

Cechy pozytywne

.....

.....

.....

5. Zainteresowania

.....

.....

.....

6. Trudności w funkcjonowaniu, relacjach z innymi, przeciwwskazania:

.....

.....

.....

7. Możliwe obszary udzielania wsparcia, w ramach wolontariatu (kierunki wolontariatu):

.....

.....

.....